

Nr 113.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare anslag för anläggande av en örlogsdepå vid Härnösand; given Stockholms slott den 18 februari 1919.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen

att, utöver det av 1914 års senare riksdag för anläggande av en örlogsdepå vid Härnösand beviljade anslaget av 1,700,000 kronor, för arbetets fullföljande i den omfattning, som i statsrådsprotokollet angivits, bevilja ytterligare ett reservationsanslag av 1,672,000 kronor och därav på extra stat för år 1920 anvisa ett belopp av 1,000,000 kronor.

GUSTAF.

Erik Palmstierna.

*Utdrag av protokollet över sjöförsvarsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 18 februari 1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Statsråden PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet friherre Palmstierna anförde härefter följande.

I statsverkspropositionen till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t under punkt 32 av femte huvudtiteln föreslagit riksdagen att i avvaktan på den proposition angående beviljande av ytterligare anslag för anordnande av en örlogsdepå vid Härnösand, Kungl. Maj:t kunde komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål bland de extra reservationsanslagen å femte huvudtiteln för år 1920 beräkna ett belopp av 1,000,000 kronor.

Då jag nu går att närmare redogöra för ifrågavarande anslagsbehov, torde det vara lämpligt att först erinra om vad beträffande örlogsdepån vid Härnösand hittills förekommit.

Behovet av en befäst replipunkt å mellersta Norrlands kust framhölls av chefen för flottans stab redan i hans år 1898 avgivna yttrande över 1896 års befästningskommittés betänkande. Ifrågavarande behov vitsordades även i chefernas för generalstaben och flottans stab gemensamma förslag till försvarsväsendets stärkande, avgivet i samband med 1906 års försvarsplan. Chefen för flottans stab yttrade i sin skriftelse den 18 oktober sistnämnda år beträffande föreliggande fråga, bland annat, följande: »För att flottan skall med hopp om framgång kunna gentemot en till sjöss överlägsen motståndare fylla sin uppgift vid landets försvar fordras oundgängligen, att ett tillräckligt antal befästade permanenta operationsbaser med anstalter för utförande av reparationer å fartygen och komplettering av deras förråd anordnas å kusten. Såsom en naturlig fordran i detta hänseende måste anses upprättande av minst en dylik operationsbas för vardera av våra tre strategiska sjöfronter, nämligen Östersjön, Västkusten och Norrlandskusten».

Kustförsvarskommissionen uttalade i sitt betänkande den 23 juni 1908, att en permanent operationsbas för flottan borde anordnas vid Ångermanälven, samt att densamma tillsvidare borde anläggas i mindre skala, varför etablissemnet borde inskränkas till att omfatta en mindre depå. Kommissionen beräknade kostnaderna för varvsanläggningen, inberäknat markinköp men oräknat försvarsanordningarna, till 2,520,000 kronor, vartill borde läggas ett belopp av 485,000 kronor för byggnader m. m., eller i allt 3,005,000 kronor.

1907 års försvarskommitté yttrade i betänkande den 5 december 1910 beträffande denna fråga, att en sammanställning av gjorda utredningar tydligt påvisade vikten av att en operationsbas så snart ske kunde komme till stånd å Norrlandskusten för att möjliggöra flottans verksamma uppträdande till den norrländska kustens skydd under krigstid. Emellertid framgick det av kustförsvarskommissionens utredning, att en dylik anläggning krävde betydande kostnader, varför med anläggandet av en permanent operationsbas å Norrlandskusten borde tillsvidare anstå, dock att åtgärder borde vidtagas dels för att vid mobilisering en tillfällig operationsbas för torpedfartyg skulle kunna upprättas, dels för att en docka måtte å lämplig plats åstadkommas. En dylik docka i förbindelse med lämplig reparationsverkstad ansåg kommittén skulle kunna tjäna ett dubbelt ändamål, i det att anläggningen under fredstid kunde bliva till stor nytta för handelssjöfarten. På den grund ansågs, att anläggningen skulle kunna åvägabringas genom enskild företagsamhet, vilken dock borde stödjas genom subvention av statsmedel.

I detta sammanhang må erinras, att frågan om anläggande å kusten norr om Stockholm av en docka, som kunde bliva till gagn för såväl handelssjöfarten som försvaret, redan tidigare varit föremål för uppmärksamhet. Den av Kungl. Maj:t den 1 juli 1898 tillsatta kommittén för behandling av vissa sjöfartsnäringen och den utrikes handeln rörande frågor uttalade nämligen i den 11 december 1900 avgivet betänkande, nr VI, att kommittén ansåge, att i första rummet i Stockholm och Malmö samt därefter, i den mån omständigheterna sådant medgåve, företrädesvis å den plats norr om Stockholm, som prövades mest lämplig, borde inrättas dockor av sådana dimensioner, att däri kunde intagas stora, moderna fartyg. Beträffande behovet av docka norr om Stockholm vore det givet, att dennas dimensioner borde vara sådana, att de medgåve dockning av fartyg, som trafikerade Norrlands hamnar, och dessa fartyg vore, som bekant, i allmänhet av större dimensioner. Därtill komme det förhållandet, att för våra pansarbåtar måste fordras tillfälle till dockning i Norrland, och denna omständighet medverkade kraftigt därtill, att kommittén ansåge sig kunna redan då göra hemställa beträffande anordnandet av en större docka även norr om Stockholm. I häröver avgivet utlåtande anförde marinförvaltningen, att ämbetsverket instämde i kommitténs uttalande om önskvärdheten av flera dockors anläggande inom landet, såsom varande en angelägenhet av mycket stor vikt jämväl för örlogsflottan, och att förvaltningen ej hade något att erinra beträffande kommitténs yttrande i vad det avsåge platsen för dockanläggningarna.

Andra försvarsberedningens uttalande i det preliminära betänkandet.

Andra försvarsberedningen erinrade i sitt i april 1914 avlämnade preliminära betänkande, dels att chefen för marinstaben i en på begäran av försvarsberedningen år 1912 verkställd utredning angående möjligheterna för den svenska flottan att ingripa till hindrande av fientliga landstigningsföretag mot mellersta eller övre Norrlands kust hade framhållit, att till stöd för i Bottenhavet uppträdande svenska sjöstridskrafter borde finnas en befäst replipunkt å mellersta Norrlands kust, dels ock att bemälda chef i en annan till försvarsberedningen avlämnad redogörelse angående de huvudsakliga fall av landstigningsförsök på Sveriges kuster, som i händelse av visst krigsfall kunde vara att förvänta, uttalat att, »för att operationer med svenska sjöstridskrafter i Bottniska viken skola hava utsikt till framgång, erfordras, att till stöd för dem finnes en befästad replipunkt inom Ångermanlands skärgård».

Beredningen, som dessutom inhämtat chefens för generalstaben yttrande samt tagit del av ett av cheferna för marinförvaltningen, marin-staben, kustartilleriet och fortifikationen utarbetat, den 29 september 1913 dagtecknat betänkande om det fasta kustförsvaret, anförde i sitt preliminära betänkande i övrigt följande: »Beredningen anser, att behovet av en befäst replipunkt på mellersta Norrlands kust är till fullo ådaga-lagt, och med den utveckling, som det nutida sjökrigsväsendet tagit, måste detta behov anses hava blivit ännu mera påtagligt än förut. Svårigheterna vid en förflyttning av svenska sjöstridskrafter från mel-lersta Sveriges skärgårdsområde upp i Bottniska viken hava betydligt ökats; så mycket angelägnare måste det därför vara, *dels* att inom Bott-niska viken finnes en befäst plats, inom vilken en lokalstyrka av flottan kan vara förlagd, åtminstone under den isfria tiden, *dels* att denna plats kan tjäna som mål och tryggad hamn för en sjöstyrka, som söderifrån vid behov söker förflytta sig till detta vatten. Beredningen har icke förbisett de betänkligheter, som kunna resas mot anläggandet av dessa nya befästningar på grund av de kostnader, som äro förenade ej blott med själva anläggningen, utan också med dess bemanning, men inför de synnerligen viktiga försvarsintressen, som här föreligga, torde betänkligheterna böra falla, om anläggningen utföres på billigaste sätt och även bemanningen anordnas efter så sparsamma grundsatser som möjligt. Vad platsen för den ifrågavarande replipunkten vidkommer, anser beredningen, att då det här gäller framför allt en replipunkt för *flottan*, de skäl, som anförts för Ångermanälvens mynning, måste väga mera än de, som anförts för att välja annan ort.»

På beredningens hemställan hade chefen för marinstaben uppgjort alternativa förslag till örlogsdepå å Norrlandskusten, vilka förslag bered-ningen dock ansåg böra underkastas granskning i vissa avseenden, framför allt rörande möjligheten att för sjöfartsnäringen under fredstid nyttiggöra den till örlogsdepån hörande dockan, då bristen på en sådan norr om Stockholm gjort sig starkt kännbar för den synnerligen livliga sjöfarten på Norrland. Denna granskning hann beredningen emellertid icke fullborda.

Till det statsrådsprotokoll över sjöförsvarsärenden för den 14 maj 1914, som bifogades propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag, angående sjöförsvarets ordnande, anförde föredragande departements-
chefen följande (sid. 136).

*Propositionen
nr 60 till
1914 års se-
nare riksdag.*

Departementschefen delade i allt väsentligt den mening rörande behovet av en befäst replipunkt för flottan på mellersta Norrlands kust, som i de gjorda utredningarna kommit till synes, och ansåge, att densamma — såsom ock förutsatts i den på andra försvarsberedningens föranstaltande verkställda utredningen — borde förläggas vid Härnösand.

Den granskning, som beredningen icke hunnit fullborda, hade sedermera blivit inom departementet verkställd och utmynnat uti ett förslag till anordnande av en örlogsdepå vid Härnösand.

Enligt detta förslag skulle örlogsdepån kunna så anordnas, att de delar av densamma, vilka under fredstid endast i mindre grad behövde tagas i anspråk för flottans räkning, kunde avskiljas från den återstående delen av depån, vilken borde avses uteslutande för flottans behov. Den avskilda delen med tillhörande område syntes lämpa sig för uthyrning, och torde svårighet ej möta att erhålla lämplig arrendator, varvid arrendesumman kunde antagas täcka en del av de med örlogsdepån förenade årliga kostnaderna.

Såsom framginge av en vid statsrådsprotokollet fogad hemlig bilaga, vore tvenne alternativ för depåns omfattning uppgjorda, och funne departementschefen den planläggning och omfattning, som angäves av det såsom nr II betecknade, mindre omfattande alternativet lämpliga. Kostnaderna för depåns anläggning, oberäknat markinköp, beräknades till 1,595,600 kronor. Med markinköp beräknades desamma uppgå till högst 1,700,000 kronor.

*Propositionen
nr 156 till
1914 års se-
nare riksdag.*

Frågan om anläggning av den nya depån samt täckande av kostnaderna för densamma upptogs därefter i propositionen nr 156 till 1914 års senare riksdag angående vissa engångskostnader för sjöförsvarets ordnande.

Till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden för den 20 juni 1914 anförde föredragande departementschefen (sid. 17), att för täckande av kostnaden för anordnande av en örlogsdepå vid Härnösand, på ovan angivet sätt beräknad till 1,700,000 kronor, värnskattemedel syntes böra tagas i anspråk. Arbetena för anläggningen vore beräknade att igångsättas före slutet av år 1915 samt att kräva en tid av omkring två år. De erforderliga medlen borde därför anvisas att utgå med 100,000 kronor år 1915 samt med 800,000 kronor vartdera av åren 1916 och 1917.

I enlighet härmed föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att, under förutsättning att propositionerna angående ny värnpliktslag och sjöförsva-

rets ordnande samt angående värnskatt och värnskattefond vunne riksdagens bifall, för anläggande av en örlogsdepå vid Härnösand bevilja ett anslag av 1,700,000 kronor, att utgå av värnskattemedel, och därav för år 1915 anvisa ett belopp av 100,000 kronor.

På sätt riksdagen i skrivelse den 14 september 1914, nr 1, anmälde, biföll riksdagen vad Kungl. Maj:t sålunda föreslagit. *1914 års senare riksdags skrivelse nr 1.*

Därvid uttalade riksdagen emellertid (sid. 249), att riksdagen ansett sig böra framhålla, att anläggningarna för örlogsdepån, om den skulle på ett tillfredsställande sätt fylla sitt ändamål, syntes böra redan från början omfatta jämväl en mindre verkstadsanläggning. Genom vederbörande utskotts försorg verkställda överslagsberäkningar angående de kompletteringar jämte verkstads- och bostadshus, som för anordnande av en dylik verkstadsanläggning kunde anses erforderliga, gäve vid handen, att kostnaden härför skulle uppgå till 150,000 kronor.

Å det beviljade anslaget återstående 1,600,000 kronor hava därefter anvisats med 800,000 kronor för vartdera av åren 1916 och 1917.

Genom nådigt brev den 17 september 1914 anbefalldes marinförvaltningen att snarast möjligt till Kungl. Maj:t inkomma med huvudsaklig plan för utförande under särskilda år av den anläggning av en örlogsdepå vid Härnösand, vartill riksdagen beviljat medel. Sedermera uppdrogs i nådigt brev den 16 april 1915 åt marinförvaltningen att i samband med utarbetandet av berörda plan uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till utförande av den av riksdagen ifrågasatta verkstadsanläggningen jämte beräkning av kostnaderna därför. *Kungl. brev den 17 september 1914 och den 16 april 1915.*

För utförande av erforderliga undersökningar för ifrågavarande örlogsdepå anvisade Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 31 mars 1915 ett belopp av högst 12,000 kronor. *Terrängundersökningar. Kungl. brev den 31 mars 1915.*

I skrivelse den 9 juni 1915 avgav marinförvaltningen förslag beträffande platsen för örlogsdepåns förläggning samt hemställde, med hänvisning till inkomna anbud, om anvisande av medel till förvärvande av för depån erforderliga områden. Kostnaden härför uppskattades av marinförvaltningen till högst 180,000 kronor, vilket belopp dock överstege den i propositionen för ifrågavarande ändamål beräknade kostnaden, 104,400 kronor. Marinförvaltningen fann dock sannolikt att, därest Kungl. Maj:t ej begagnade sig av föreliggande anbud, den erforderliga *Plats för depåns förläggning. Markförvärv. Marinförvaltningens skrivelse den 9 juni 1915.*

marken vid ett senare förvärv komme att betinga avsevärt högre pris i mån som det bleve bekant, varest depån komme att förläggas.

Kungl. Maj:ts
beslut den 12
augusti 1915.

Sedan chefen för marinstaben avgivit utlåtande, föredrogs ärendet den 12 augusti 1915 inför Kungl. Maj:t, därvid Kungl. Maj:t — efter det föredragande departementschefen erinrat, hurusom riksdagen uttalat, att anläggningarna för ifrågavarande örlogsdepå borde, förutom de av Kungl. Maj:t föreslagna, redan från början omfatta jämväl en mindre verkstadsanläggning — enär vid sådant förhållande det ej torde kunna undvikas att överskrida det i propositionen för markförvärv beräknade beloppet, med bifall till marinförvaltningens tillika gjorda hemställan, *dels* beslutade, att örlogsdepån skulle förläggas å fastlandet invid Västbyviken söder om Härnösand—Sollefteå järnväg, *dels* uppdrog åt marinförvaltningen att på lämpligaste sätt genom frivillig överenskommelse eller, där så ej kunde ske till skäligt pris, genom expropriation förvärva för örlogsdepåns anläggning behöfvlig mark till den omfattning, som en bifogad karta närmare utvisade, jämte erforderlig vattenrätt, varvid, för den händelse vattenrätten inom visst angivet område icke stode att erhålla för rimligt pris utan samtidigt förvärv av norra delen av Kalvarsön, även detta område finge förvärvas, *dels* förklarade, att de områden, som komme att exproprieras, skulle få omedelbart tillträdas, *dels* ock för ifrågavarande ändamål anvisade ett belopp av 180,000 kronor, att utgå av de medel, som av riksdagen anvisats för anläggande av en örlogsdepå vid Härnösand.

Marinförvaltningens skrivelse den 22 november 1915.

Sedermåra anmälde marinförvaltningen i skrivelse den 22 november 1915, att ämbetsverket, utan att behöva anlita expropriation, för ett sammanlagt pris av 138,600 kronor förvärvat all den för örlogsdepån beräknade mark jämte vattenrätt med undantag av ovan omförmälda del av Kalvarsön. Det syntes ämbetsverket emellertid behöfvligt, att sistnämnda område förvärvades för örlogsdepån, varigenom stranden runt hela Västbyviken komme att tillhöra kronan. Därmed skulle, bland annat, vinnas möjlighet icke blott att vid behov i en framtid öka kajutrymmet och anläggningarna vid depån, utan även att utöva mera effektiv tillsyn över och bevakning av depån, vilket senare med hänsyn till vattenområdets mycket begränsade utsträckning måste anses vara av särskild vikt.

Kungl. brev den 23 december 1915.

Genom nådigt brev den 23 december 1915 uppdrog Kungl. Maj:t därefter, i enlighet med vad marinförvaltningen hemställt, åt ämbetsverket

att för örlogsdepån genom frivillig överenskommelse eller, där så ej kunde ske till skäligt pris, genom expropriation förvärva ovan omförmälda del av Kalvarsons, varjämte Kungl. Maj:t dels förklarade, att sagda område i händelse av expropriation finge efter fullbordat expropriationsförfarande av kronan omedelbart tillträdas, dels medgav, att kostnaderna för ifrågavarande markförvärv till ett belopp av högst 10,000 kronor finge bestridas av de medel, som genom nådiga brevet den 12 augusti 1915 anvisats till inköp av mark och vattenrätt för ifrågavarande örlogsdepå.

Genom nyssnämnda nådiga brev den 23 december 1915 förordnade Kungl. Maj:t tillika, att den beslutade örlogsdepån vid Härnösand skulle erhålla benämningen Gustafsviks örlogsdepå.

*Örlogsdepåns
benämning.*

Med ovan omförmälda skrivelse den 22 november 1915 hade marinförvaltningen jämväl överlämnat av stationsingenjören K. Holmgren till förvaltningen i oktober samma år ingivna planer och kostnadsberäkningar för ifrågavarande örlogsdepå ävensom ett av Holmgren på uppdrag av förvaltningen sedermera uppgjort modifierat förslag under förutsättning av inköp för kronans räkning av den omedelbart norr om Härnösand—Sollefteå järnväg belägna Västby herrgård med tillhörande tomt; och hade förvaltningen uti omförmälda skrivelse vidare anført, bland annat, följande.

*Godkännande
av plan för
örlogsdepån.
Marinför-
valtningens
skrivelse den
22 november
1915.*

Den huvudsakliga plan för örlogsdepåns utförande, som sålunda utarbetats, grundade sig på de uttalanden, vilka blivit gjorda i propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag. Vederbörlig hänsyn hade jämväl tagits till samma riksdags yttrande angående behovet av verkstadsanläggning vid depån. Tvänne alternativ, I och II, för depåns utförande hade — med olika utnyttjande av terrängen — blivit av stationsingenjören Holmgren framställda; bägge alternativen vore utarbetade i ett mindre och ett större förslag. Ett ändringsförslag av alternativ I, mindre förslaget, hade slutligen, såsom ovan blivit nämnt, av stationsingenjören Holmgren blivit framlagt.

En granskning av förslagen gäve vid handen, att det med alternativ I betecknade förslaget vore väsentligt att föredraga framför alternativ II med hänsyn till *dels* de beräknade anläggningskostnaderna, *dels* de årliga driftkostnaderna, *dels* anläggningens koncentration och bevakning *och dels* manövern vid dockning m. m. Härtill komme, att för alternativ II krävdes ett visserligen ganska föga omfattande område vid Ramö sågverk, utöver det inköpta, vars inlösen emellertid torde komma att vålla betydande svårigheter och avsevärda kostnader.

Förvaltningen ansåge, att den modifikation av alternativ I, mindre förslaget, som framlagts av stationsingenjören Holmgren, borde vinna tillämpning. Denna modifikation avsåge inköp för en kostnad av 25,000 kronor av Västby herrgård, vilken endast genom järnvägsbank och landsväg skildes från den redan inköpta marken och till vilken hörde åbyggnader, som, om de toges i anspråk såsom bostäder för depåns personal m. m., föranledde en minskad nybyggnadskostnad för dylika bostäder av 25,000 kronor. Ett övertagande av nämnda byggnader med tillhörande tomt innebure icke blott en utökning utan särskild kostnad för kronan av det för depån tillgängliga området med vattenledning för nämnda byggnader, utan även tillgång omedelbart till bostadsbyggnader med avsevärda utrymmen, erforderliga för den arbetspersonal, som behövdes redan vid början av arbetena för depåns utbyggande.

Marinförvaltningen lämnade tillika följande tablå över kostnaderna för örlogsdepån enligt det modifierade förslag, som av ämbetsverket förordades till utförande:

Terrassering, spår och stängsel	169,900	
Kajer	151,000	
Docka $125 \times 21 \times 7 \frac{1}{2}$ med pumphus	1,060,000	
Båthus med snickarverkstad och mindre upphalningsbädd	10,000	
Kolskjul med tillhörande lossnings- och lastningsanordningar	20,000	
Oljebehållare med rörledningar	44,000	
Nybyggnad för tillsyningspersonal	55,000	
Inköp av Västby herrgård till mäss samt bostäder för detachementsbefälhavaren och en underofficer	25,000	
Nybyggnad för vaktmanskaf	18,000	
Vatten, avlopp och planering	17,000	
Administration m. m.	30,100	
Summa kronor		1,600,000

En sammanställning av samtliga beräknade kostnader för en örlogsdepå vid Härnösand tedde sig sålunda:

Markförvärv, mätningar och kartläggning	160,000	
Depå, utom verkstadsanläggning	1,600,000	1,760,000
Verkstadsanläggning	142,000	
Hangar för flygbåtar m. m.	18,000	160,000
Summa kronor		1,920,000

Kostnaden för depån, med undantag av verkstadsanläggningen och hangaren, samt för markförvärv, mätningar och kartläggning skulle alltså komma att uppgå till 60,000 kronor mera än den i statsverkspropositionen till 1914 års senare riksdag angivna.

Utbyggandet av depån borde ske enligt följande plan för kostnadernas ungefärliga fördelning:

	1915	1916	1917	Summa
för markförvärv	160,000	—	—	160,000
» docka m. m. samt inköp av Västby herrgård	25,000	715,000	860,000	1,600,000
» verkstad och hangar m. m.	—	100,000	60,000	160,000
Kronor	185,000	815,000	920,000	1,920,000

Sedan chefen för marinstaben avgivit infordrat utlåtande, föredrogs ärendet den 19 maj 1916, därvid Kungl. Maj:t *dels* bemyndigade marinförvaltningen att för ifrågavarande örlogsdepå inköpa Västby herrgård med tillhörande tomt för ett pris av högst 25,000 kronor, att utgå av de medel, som av riksdagen anvisats för anläggande av nämnda örlogsdepå, *dels* godkände den av förvaltningen förordade planen för utförande av omförmälda örlogsdepå, med undantag av verkstadsanläggning jämte hangar för flygbåtar och därtill hörande bensinbehållare, *dels* ock uppdrog åt marinförvaltningen att så skyndsamt ske kunde igångsätta och fullfölja arbetena för örlogsdepåns utförande i huvudsaklig överensstämmelse med den av Kungl. Maj:t godkända planen för en sammanlagd kostnad av högst 1,600,000 kronor, oberäknat utgifterna för markförvärv, med rätt för förvaltningen att under arbetets verkställande vidtaga de mindre avvikelser från planen, vilka kunde finnas ändamålsenliga och kunde äga rum utan ökning av nyss angivna kostnadsbelopp.

Kungl. Maj:ts
beslut den
19 maj 1916.

I skrivelse den 29 september 1916 anförde marinförvaltningen, att till följd av alltjämt fortgående stegring av material- och arbetspriser samt ökad kostnad för inlösen av visst markområde, som delvis måste övertagas efter expropriation, bleve kostnaden för Gustafsviks örlogsdepå högre än som angivits i ämbetsverkets ovan återgivna skrivelse den 22 november 1915, eller 1,760,000 kronor. Ämbetsverket kunde ej för det dåvarande angiva storleken av ytterligare erforderliga medel, men skulle därom inkomma med anmälan, så fort bindande entreprenadanbud föreläge. Vad åter beträffade kostnaderna för verkstadsanläggningen och

Anläggande
av verkstad
jämte flyg-
båtskjul för
örlogsdepån.
Merkostnader
för depån.

Marinförvalt-
ningens
skrivelse den
29 september
1916.

flygbåtskjul — för vilka någon plan ännu ej blivit fastställd — så måste dessa kostnader, i ämbetsverkets skrivelse den 22 november 1915 upptagna till sammanlagt 160,000 kronor, dåmera beräknas till sammanlagt 225,000 kronor.

Marinförvaltningen hemställde alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till verkstadsanläggning jämte flygbåtskjul m. m. för Gustafsviks örlogsdepå för år 1918 bevilja ett anslag av 225,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att därav redan under år 1917 disponera högst 100,000 kronor.

Propositionen
nr 78 till
1917 års
riksdag.

Till det statsrådsprotokoll över sjöförvarsärenden för den 23 februari 1917, som bifogades propositionen nr 78 till 1917 års riksdag angående beredande av medel till bestridande av vissa kostnadsökningar för sjöförsvarets ordnande, anförde föredragande departementschefen vid anmälan av förberörda framställning följande (sid. 19).

I den plan för flygvapnets uppsättande, som framlagts i propositionen nr 73 till 1917 års riksdag, förutsattes behovet av flygbåtskjul vid Gustafsviks örlogsdepå bliva tillgodosett i samband med depåns upprättande.

Såsom framginge av marinförvaltningens skrivelse den 29 september 1916, förutsatte ämbetsverket, att till följd av stegrade material- och arbetspriser kostnaderna för anläggandet av örlogsdepå vid Härnösand skulle bli större än vad som beräknats ej blott år 1914, eller 1,700,000 kronor, utan även av ämbetsverket i dess skrivelse den 22 november 1915, eller 1,760,000 kronor. Några bindande entreprenadanbud beträffande själva örlogsdepån hade ännu icke inkommit, och enligt vad departementschefen inhämtat vore dylika anbud ej heller inom den närmaste framtiden att emotse.

I de planer, som legat till grund för 1914 års senare riksdags beslut beträffande sjöförsvarets ordnande, förutsattes, att en flygavdelning skulle förläggas till Härnösand. För anläggande av härför erforderliga flygbåtskjul ävensom för den verkstadsanläggning, som av 1914 års riksdag förordats, beräknades av marinförvaltningen i skrivelsen den 29 september 1916 en kostnad av tillsammans 225,000 kronor.

På grund av det anförda var departementschefen icke i tillfälle att då avgiva något förslag rörande den merkostnad, som kunde bli erforderlig för anläggandet av själva örlogsdepån, men ansåg departementschefen sig böra förorda, att till riksdagen avgäves förslag om beviljande för år 1918 till verkstadsanläggning jämte flygbåtskjul för Gustafsviks

örlogsdepå av ett anslag å 225,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att därav redan under år 1917 disponera högst 100,000 kronor.

I nämnda proposition, nr 78, framlade Kungl. Maj:t jämväl förslag i enlighet med departementschefens hemställan.

Riksdagen anmälde därefter i skrivelse den 6 juni 1917, nr 224, att riksdagen till anläggande av verkstad jämte flygbåtskjul m. m. vid Gustafsviks örlogsdepå beviljat ett reservationsanslag för år 1918 av 225,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel förskottsvis utanordna högst 100,000 kronor.

1917 års riksdags skrivelse nr 224.

Genom nådigt brev den 14 juni 1917 anbefalldes marinförvaltningen, bland annat, att låta uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med plan jämte kostnadsberäkning för anläggande av verkstad jämte flygbåtskjul m. m. vid depån, under iakttagande att kostnaderna därför icke finge överstiga 225,000 kronor, ävensom med anledning av marinförvaltningens anmälan den 29 september 1916 att kostnaden för depån komme att bli högre än vad som ursprungligen beräknats, snarast möjligt till Kungl. Maj:t avgiva på bindande anbud grundade förslag till utförande av sådana arbeten, vilka i första hand ansåges böra verkställas och som kunde inrymmas inom det av riksdagen till depån beviljade anslagsbeloppet, jämte approximativ uppgift rörande eventuellt erforderliga ytterligare medel för depåns färdigställande.

Plan för anläggande av verkstad m. m. samt förslag beträffande vissa arbeten å örlogsdepån.

I anledning härav inkom marinförvaltningen till Kungl. Maj:t med en den 30 november 1917 dagtecknad skrivelse, varuti ämbetsverket, efter att hava erinrat om tidigare av Kungl. Maj:t meddelade beslut beträffande Gustafsviks örlogsdepå, anförde följande.

Marinförvaltningens skrivelse den 30 november 1917.

På grund av de bemyndiganden och uppdrag, som Kungl. Maj:t lämnat, hade vissa förberedande arbeten utförts för depåns anläggande och tvenne bostadshus uppförts samt ett stickspår anlagts i anslutning till Härnösand—Sollefteå järnväg, varjämte arbetena med uppgörande av plan och kostnadsberäkning för verkstadsanläggningen jämte flygbåtskjul påbörjats, men ej hunnit avslutas.

Med avseende å utförande av dockbyggnaden med tillhörande pumpbrunn och pumphus, muddring i varvshamnen, kajanläggningar samt planering och utfyllning av varvsplan och vägar hade anbud infordrats genom allmän kungörelse, varvid dock något anbud ej inkommit, och därefter genom direkt hänvändelse till uti ifrågavarande bransch arbe-

tande firmor här i Sverige, nämligen aktiebolaget Arcus, aktiebolaget Skånska cementgjuteriet samt Kreüger & Tolls byggnadsaktiebolag.

De från nämnda aktiebolag inkomna anbuden innefattade emellertid icke bestämt pris för arbetena, utan vore grundade därpå, att staten betalade arbetenas självkostnader, arbetsledning på arbetsplatsen, hyra och slitning av arbetsmaskiner och redskap samt därutöver viss (15 à 20) procent på självkostnaderna.

Enligt de förstnämnda två anbudsgivarnas beräkningar skulle kostnaderna för i planen upptagna arbeten uppgå till i runt tal 2,500,000 kronor, förutom en del kostnader för elektrisk kraftförbrukning m. m. Anbudet hade delgivits överkontrollanten för arbetena vid ifrågavarande örlogsdepå, stationsingenjören K. Holmgren, som i ett däröver avgivet yttrande avstyrkt att de antoges.

Med hänsyn till de höga obestämbara kostnader, som därav skulle föranledas, ansåge marinförvaltningen, att avtal, grundat på något av de avgivna anbudet, icke borde ifrågakomma.

Frågan om arbetenas utförande av flottan med egen arbetsledning hade varit under övervägande, men, då det befunnits, att några mera omfattande arbeten i alla händelser icke kunde utföras under den nära framtiden på grund av rådande svårigheter för materialiers m. m. erhållande, hade marinförvaltningen ansett sig böra se tiden an och tills vidare uppskjuta avgörandet av denna fråga.

Då sålunda bindande anbud med bestämda pris icke kunnat erhållas och då under rådande förhållanden med de alltjämt fortgående stegringarna i material- och arbetspriser någon tillförlitlig kostnadsberäkning för återstående arbeten till omförmälda örlogsdepå icke kunde uppgöras, vore marinförvaltningen för det dåvarande icke i tillfälle att avgiva vare sig det genom förenämnda nådiga brev den 14 juni 1917 infordrade förslag till utförande av sådana arbeten, vilka i första hand ansåges böra verkställas och som kunde inrymmas inom det av riksdagen till örlogsdepån beviljade anslagsbeloppet, ej heller den samtidigt infordrade uppgiften rörande erforderliga ytterligare medel för örlogsdepåns färdigställande.

Under sådana förhållanden hade marinförvaltningen för avsikt att, därest Kungl. Maj:t icke annorlunda beslutade, låta, i avvaktan på huru förhållandena i den närmaste framtiden komme att gestalta sig, tills vidare uppskjuta utförandet av återstående arbeten för örlogsdepåns anläggande, dock med undantag av en del sprängnings- och schaktningsarbeten, vilka lämpligen borde fortsättas under vintern 1917—1918 för beredande av arbeten åt en del av den dåvarande arbetspersonalen, varjämte

under samma tid inköp av för arbetena erforderligt grövre virke avsåges att verkställas.

Beträffande verkstadsanläggningen jämte flygbåtskjul vid förenämnda örlogsdepå vore det att förutse — ehuru planen och kostnadsberäkningen ännu icke hunnit avslutas — att ökat anslag för desamma bleve erforderligt i följd av prisstegring å materialier och arbete.

Slutligen finge ämbetsverket meddela att, ehuru det beviljade beloppet till örlogsdepåns anläggning vore otillräckligt, några ytterligare medel beräknades icke bliva härfor behövlige förrän tidigast i slutet av år 1919.

I nådigt brev till marinförvaltningen den 21 december 1917 uttalade Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t ansåg anmärkningsvärt att, efter det Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 19 maj 1916 uppdragit åt marinförvaltningen att så skyndsamt ske kunde igångsätta och fullfölja arbetena för utförande av berörda örlogsdepå, åtgärder för ifrågavarande ändamål dittills icke blivit i vidare mån vidtagna än vad av förvaltningens skrivelse den 30 november 1917 framginge; och fann Kungl. Maj:t den av marinförvaltningen gjorda anmälan icke till vidare yttrande föranleda.

Kungl. brev
den 21 decem-
ber 1917.

Sistberörda brev föranledde en skrivelse från marinförvaltningen av den 5 mars 1918, i vilken ämbetsverket yttrade följande.

Marinförvaltningen ansåge sig böra framhålla, att ämbetsverket, under strävan att så mycket som möjligt begränsa kostnaderna, vidtagit alla de åtgärder, som förhållandena medgivit för arbetenas skyndsamma bedrivande. Detta framginge av en utav överkontrollanten, stationsingenjören K. Holmgren i ämnet avgiven, ämbetsverkets skrivelse bifogad redogörelse, däri Holmgren bland annat anförde att, på grund av arbetenas omfattande och komplicerade beskaffenhet samt de ovissa förhållanden på arbetsmarknaden, som hela tiden varit rådande, något bättre resultat i tidsvinst icke kunnat ernås, så framt man ansåge sig bunden av ansvar för utgifternas begränsning. Till komplettering av den utav Holmgren lämnade redogörelsen finge marinförvaltningen meddela, att ämbetsverket under tiden från och med den 7 juli 1917 — då Holmgren till ämbetsverket överlämnat förslag till entreprenadhandlingar rörande docka, kajer m. m. — till den 7 augusti 1917 granskat nämnda entreprenadhandlingar med därtill hörande 27 ritningar. Den 7 augusti 1917 hade genom allmän kungörelse infordrats anbud å utförande av sistnämnda arbeten. Då

Redogörelse
för arbetet å
örlogsdepån.

Marinförvalt-
ningens skri-
velse den
5 mars 1918.

emellertid vid anbudstidens utgång den 31 augusti 1917 inga anbud inkommit, hade muntliga förhandlingar ägt rum med sådana firmor, som ansetts kunna äga resurser för att på tillfredsställande sätt utföra arbetena, varefter ämbetsverket genom skrivelse den 21 september 1917 från vissa firmor infordrat skriftliga anbud å arbetena, att avgivas senast den 30 oktober 1917, vilken tid dock på anbudsgivares begäran blivit utsträckt till den 10 november 1917. Efter prövning av de då inkomna anbudena hade ämbetsverket avgivit nämnda skrivelse den 30 november 1917.

Marinförvaltningen hemställde, att Kungl. Maj:t tacktes finna den sålunda avgivna redogörelsen, som även innebure förklaring till de i nådiga brevet den 21 december 1917 anmärkta förhållanden, tillfredsställande.

Kungl. brev
den 12 april
1918.

I nådigt brev den 12 april 1918 förklarade Kungl. Maj:t därefter, att Kungl. Maj:t låtit vid den av marinförvaltningen sålunda avgivna redogörelsen bero.

Anslagsbehov
till följd av
merkostnader.

Marinförvalt-
ningens skri-
velse den 12
september
1918.

I skrivelse den 12 september 1918 angående regleringen av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel för år 1920 har marinförvaltningen beträffande fullföljandet av vissa arbeten å Gustafsviks örlogsdepå anført följande.

Sedan marinförvaltningen i och för arbetenas skyndsamma fullbordande gått i författning om desammas utförande genom marinens egen försorg, hade enligt av byggnadschefen för depån, stationsingenjören K. Holmgren i skrivelse den 7 augusti 1918 lämnad uppgift intill den 1 i samma månad utförts arbeten för en sammanlagd kostnad av omkring 380,000 kronor. Sålunda hade arbetena å dockan, kajerna samt varvsspåren ävensom övriga till planen hörande arbeten skyndsamt bedrivits och påginge alltjämt.

Beträffande dockans tröskeldjup hade byggnadschefen meddelat, att en närmare undersökning givit vid handen, att markytan höjde sig med ungefär en centimeter årligen eller i samma mån som havets nivå sjönk, vadan en ökning av tröskeldjupet från 7,5 meter till 8 meter vore nödvändig, vilken ökning komme att betinga en merkostnad av 50,000 kronor.

Jämlikt av byggnadschefen rörande arbetena å depån verkställd utredning komme, med beräkning av nuvarande materialpriser och under reservation för eventuella starkare prisstegringar, kostnaderna för återstående arbeten med undantag av verkstaden jämte flygbåtskjulen att ställa sig sålunda:

A.	Terrassering, spår och stängsel	kronor	90,000: —
B.	Kajer	»	100,000: —
C.	Byggnader för docka m. m.		
	Docka	kronor	2,250,000: —
	Oljebehållare med rörled- ningar, åskledare och grunder	»	200,000: —
	Båt- och kolskjul	»	70,000: —
			2,520,000: —
D.	Bostäder m. m.	»	10,000: —
	Administration m. m.	»	140,000: —
<hr/>			
Summa kronor 2,860,000: —			

Sistnämnda belopp understege med 300,000 kronor den sammanlagda kostnad, vartill omförmälda arbeten vid år 1917 gjord uppskattning beräknats uppgå.

Till ifrågavarande belopp, 2,860,000 kronor, komme vidare:

till den 1 augusti 1918 utbetalade medel	kronor *)	380,000: —
av ökat tröskeldjup orsakad merkostnad	»	50,000: —
<hr/>		
Summa kronor 3,290,000: —		

Som marinförvaltningen enligt vederbörligt medgivande till förvärf av mark för depån av det av riksdagen beviljade anslaget, 1,700,000 kronor, använt tillsammans 157,000 kronor, komme sammanlagda beräknade kostnaden för depån, med undantag av omförmälda verkstad jämte flygbåtskjul, att uppgå till (3,290,000 + 157,000) 3,447,000 kronor. Då från sistnämnda summa avginge det till depån beviljade beloppet, 1,700,000 kronor, kvarstode 1,747,000 kronor, utgörande det belopp, som ytterligare erfordrades för depåns färdigställande i ifrågavarande hänseenden. Av de till förfogande ställda medlen, 1,700,000 kronor, återstode omkring 1,200,000 kronor, vilka beräknades tillräckliga för arbetenas bedrivande intill 1919 års utgång.

Beträffande den för örlogsdepån avsedda verkstad jämte flygbåtskjul m. m. finge marinförvaltningen — under framhållande av att med desammas påbörjande lämpligen borde tills vidare anstå — anmäla, att

*) Häri ingå bl. a. kostnader för vatten, avlopp och planering samt för inköp av Västby herrgård.

ämbetsverket hade för avsikt att, sedan i ärendet pågående utredning avslutats, rörande för desammas utförande beräknad merkostnad till Kungl. Maj:t inkomma med särskild framställning att föreläggas 1920 års riksdag.

Av de till övriga här ovan omförmälda arbeten ytterligare erforderliga medel, 1,747,000 kronor, torde för år 1920 erfordras ett belopp av 1,200,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts finge marinförvaltningen hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t föreslå riksdagen att till fullföljandet av vissa arbeten vid Gustafsviks örlogsdepå bevilja ytterligare ett reservationsanslag av 1,747,000 kronor samt att därav för år 1920 anvisa 1,200,000 kronor.

Departements-
chefens äm-
betskrivelse
den 8 ok-
tober 1918.

Vad sålunda i vissa avseenden anförts, sammanställt med vad tidigare förekommit, syntes mig påkalla en förklaring från marinförvaltningen.

I skrivelse den 30 november 1917 hade marinförvaltningen, såsom ovan meddelats, anmält bland annat, att ämbetsverket — som för det dåvarande icke vore i tillfälle att avgiva vare sig infordrat förslag till utförande av sådana arbeten, vilka kunde inrymmas inom det av riksdagen till Gustafsviks örlogsdepå beviljade anslaget och som i första hand ansåges böra verkställas, eller uppgift rörande erforderliga ytterligare medel för örlogsdepåns färdigställande — hade för avsikt att, därest Kungl. Maj:t icke annorlunda beslutade, låta tills vidare uppskjuta utförandet av återstående arbeten för örlogsdepåns anläggande, dock med undantag av vissa sprängnings- och schaktningsarbeten, vilka lämpligen borde fortsättas under vintern 1917—1918 för beredande av arbete åt en del av den dåvarande arbetspersonalen.

Genom nådigt beslut den 21 december 1917 fann Kungl. Maj:t den av marinförvaltningen gjorda anmälan icke till vidare yttrande för-
anleda.

Kungl. Maj:ts berörda beslut innebar alltså, att arbetena å örlogsdepån, med angivet undantag, skulle komma att i enlighet med marinförvaltningens anmälan inställas, intill dess Kungl. Maj:t på framställning av ämbetsverket eller eljest förordnade om arbetenas återupptagande. Då sådant förordnande icke blivit meddelat, men vid besök, som under oktober månad 1918 av mig avlagts å platsen för örlogsdepån, befunnits, att arbetena å depån i icke oväsentlig omfattning påginge — vilket jämväl av marinförvaltningen omförmäls i förberörda skrivelse den 12 septem-

ber 1918 — samt att arbetsstyrkan därstädes under den senare tiden blivit ökad, utan att ens någon anmälan om arbetenas återupptagande av ämbetsverket gjorts hos Kungl. Majt, anmodade jag genom ämbetskrivelse den 8 oktober 1918 marinförvaltningen att snarast möjligt avgiva förklaring i angivet hänseende.

I anledning härav anförde marinförvaltningen i skrivelse den 4 november 1918 huvudsakligen följande.

Marinförvaltningens skrivelse den 4 november 1918.

I skrivelsen den 30 november 1917 rörande anläggande av Gustafsviks örlogsdepå hade marinförvaltningen anmält, såväl vilka åtgärder vid sagda tidpunkt blivit vidtagna, som ock att det av riksdagen för ändamålet beviljade anslaget vore otillräckligt. Marinförvaltningen hade även anført, att ämbetsverket då ännu ej varit i tillfälle att avgiva infordrat förslag till utförande av sådana arbeten, vilka kunde inrymmas inom detta anslag, ej heller uppgift rörande erforderliga ytterligare medel för depåns färdigställande, och att förvaltningen hade för avsikt att, därest Kungl. Maj:t icke annorlunda beslutade, låta i avvaktan på huru förhållandena i den närmaste framtiden komme att gestalta sig tills vidare uppskjuta utförandet av återstående arbeten med undantag av sådana angivna, som under vintern lämpligen borde fortsättas, samt inköp av för arbetena erforderligt grövre virke.

Då med anledning av sagda skrivelse Kungl. Maj:t i nådigt brev den 21 december 1917, hänvisande till nådiga brevet av den 19 maj 1916 och det däri givna uppdraget att så skyndsamt ske kunde igångsätta och fullfölja arbetena, funnit det anmärkningsvärt, att åtgärder för ifrågavarande ändamål icke blivit i vidare mån vidtagna än vad av förvaltningens förenämnda skrivelse framgått, samt meddelat, att förvaltningens gjorda anmälan icke föranledde till något Kungl. Maj:ts vidare yttrande, hade förvaltningen ansett detta Kungl. Maj:ts beslut innebära, att Kungl. Maj:t icke funnit skäl anbefalla, att arbetena skulle *då* påskyndas i större utsträckning än förvaltningen planlagt, i avvaktan på huru förhållandena i den närmaste tiden komme att gestalta sig, marinförvaltningen dock obetaget att sedermera på eget initiativ åter fullfölja dem i den omfattning, ekonomiska hänsyn krävde, och med avseende särskilt fäst vid de begränsningar av arbetets omfång, som eventuellt kunde bli nödvändiga, sedan förvaltningen kunnat inkomma med det yttrande rörande anläggningens fullföljande och därför erforderliga ytterligare medel, som sedermera avgivits i förvaltningens öfverförda skrivelse den 12 september 1918.

De arbeten vid depån, som sedan vintern 1917—1918 blivit utförda

och då påginge, hade ej heller varit andra än sådana, som utgjort en nödvändig betingelse för själva dockanläggningens bedrivande på mest rationella och ekonomiska sätt och vari några inskränkningar under inga förhållanden kunnat eller kunde äga rum i och för anläggningskostnadernas för depån i sin helhet nedbringande. Marinförvaltningen hade nämligen ansett sig kunna utgå från den förutsättningen, att det dyrbara markförvärvet och det allmännyttiga ändamål, som med själva dockanläggningens snara utförande enligt riksdagens beslut avsetts att tillgodoses, uteslöte möjligheten av detta besluts upphävande även om inskränkningar, vad depån i övrigt beträffade, skulle finnas nödvändiga för kostnadernas begränsande.

Att de arbeten, som då påginge, icke rättvisligen kunde betecknas såsom varande av väsentlig omfattning, då man toge anläggningens omfång i dess helhet i betraktande, syntes även framgå därav, att enligt byggnadschefens senast avgivna rapport kostnaderna för desamma under augusti och september 1918 endast uppgått till cirka 67,000 kronor utöver de 380,000 kronor, som i ovannämnda skrivelse den 12 september 1918 anmäls hava förbrukats intill den 1 augusti. I dessa kostnader inginge även utgifter för upphandlat virke.

På det att de för viss avgift per dygn förhyrda mudderverken skulle kunna hållas gående så oavbrutet som möjligt och därigenom förhyrningstiden, så långt sig göra låte, nedbringas, hade arbetsstyrkan ökats under den tid dessa dåmera avslutade muddringsarbeten pågått, men hade då åter reducerats.

Skulle emellertid, oaktat vad ovan anförts, en därutöver gående minskning av arbetsstyrkan anses böra äga rum eller arbetena i sin helhet inställas i avvaktan på Kungl. Maj:ts beslut i ärendet, finge förvaltningen anhålla att därom snarast erhålla meddelande, på det att därav följande åtgärder måtte kunna vidtagas.

Kungl. brev
den 8 november
1918.

Genom nådigt brev den 8 november 1918 har Kungl. Maj:t, med uttalande att marinförvaltningen i anledning av ovannämnda nådiga brev den 21 december 1917 bort hos Kungl. Maj:t göra anmälan om sin avsikt att i ökad omfattning fullfölja arbetena å Gustafsviks örlogsdepå, föreskrivit, att arbeten tillsvidare skulle pågå endast å dockan med tillhörande kajer, spår och terrassering samt att dessa arbeten skulle bedrivas med minsta möjliga arbetsstyrka, som krävdes för ett ekonomiskt utnyttjande av å platsen då befintliga arbetsmaskiner; och skulle i övrigt tillses, att arbetena bedreves så, att för ändamålet anvisade medel icke överskredes.

I anslutning härtill har jag genom ämbetsskrivelse samma den 8 november anmodat marinförvaltningen att uppgöra reviderad plan jämte kostnadsberäkning, upptagande jämväl fördelning av kostnaderna på särskilda år, för fullföljandet av arbetena å Gustafsviks örlogsdepå, under förutsättning att för närvarande endast dockan med tillhörande kajer, spår och terrasseringsarbeten komme till utförande samt att dessa arbeten bedreves med minsta möjliga arbetsstyrka, som krävdes för ett ekonomiskt utnyttjande av å platsen då befintliga arbetsmaskiner.

Departements-
chefens äm-
betsskrivelse
den 8 novem-
ber 1918.

I skrivelse den 14 december 1918 har marinförvaltningen avgivit sålunda infordrat förslag och därvid anført följande.

Marinförvalt-
ningens skri-
velse den 14
december
1918.

Under förutsättning att enligt de i ämbetsskrivelsen den 8 november 1918 lämnade anvisningar för närvarande endast dockan med tillhörande kajer, spår- och terrasseringsarbeten komme till utförande, skulle enligt de av marinförvaltningen i ovannämnda skrivelse den 12 september 1918 gjorda kostnadsberäkningar från det i samma skrivelse angivna belopp, 1,747,000 kronor, avgå kostnader för dels oljebehållare med rörledningar, åskledare och grunder, dels båt- och kolskjul, tillhoppa 270,000 kronor, vadan sålunda skulle komma att kvarstå kostnader till ett sammanlagt belopp av 1,477,000 kronor.

Sedan emellertid marinförvaltningen i ärendet infordrat yttrande från stationsingenjören K. Holmgren, hade denne med skrivelse den 12 december 1918 inkommit med förslag till reviderad plan jämte kostnadsberäkning för fullföljandet av arbetena ifråga. Av byggnadschefens bemälda utredning framginge, att arbetena lämpligast borde fördelas å de närmaste tre åren, varvid desamma kunde beräknas vara avslutade inom utgången av år 1921. Denna uppfattning biträdde marinförvaltningen.

Kostnaderna komme under denna förutsättning att ställa sig sålunda:

Terrassering, spår och stängsel jämte muddringar	kronor	100,000: —	
Kajer	»	140,000: —	
Docka med tillhörande arbeten	»	2,370,000: —	
Bostäder	»	10,000: —	
Administration m. m.	»	150,000: —	2,770,000: —
Till den 1 augusti 1918 verkställda utgifter cirka			380,000: —
Ökning av dockans tröskeldjup från 7,5 till 8 meter			65,000: —
			Kronor 3,215,000: —

Härav syntes, att på grund av å platsen under senaste tid inträffade prisstegringar och arbetssvårigheter de tidigare upptagna särskilda förslagskostnaderna måst höjas, så att, ehuru i sammanlagda kostnadssumman numera ej inginge vissa ovan angivna, till en kostnad av 270,000 kronor förut upptagna arbeten, minskningen dock endast bleve 75,000 kronor eller från 3,290,000 kronor till ett belopp av 3,215,000 kronor.

Då till sistnämnda belopp lades kostnaden för markförvärvet, 157,000 kronor, erhöles en summa av 3,372,000 kronor, utgörande sammanlagda kostnaden för depåns färdigställande i nu ifrågakomna avseenden.

Som emellertid 1914 års senare riksdag för ändamålet endast beviljat ett belopp av 1,700,000 kronor, erfordrades enligt de nu gjorda beräkningarna ytterligare 1,672,000 kronor för depåns utförande i enlighet med de i ovannämnda ämbetsskrivelse den 8 november 1918 givna anvisningar.

Av sistnämnda belopp, 1,672,000 kronor, syntes lämpligen 1,000,000 kronor böra anvisas för år 1920 samt återstoden, 672,000 kronor, för år 1921.

Statsverke-
propositionen
till 1919 års
riksdag.

Då jag den 9 januari 1919 anmälde de frågor, som tillhörde regleringen av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel för år 1920, anförde jag till statsrådsprotokollet under punkt 32, att det av marinförvaltningen uti ifrågavarande ärende avgivna förslaget till Kungl. Maj:t inkommit först den 16 december 1918, samt att jag med hänsyn därjämte till ärendets natur och på grund av de många andra betydelsefulla och tidskrävande arbetsuppgifter, som under senaste tiden förelegat, ännu icke var beredd att till prövning av Kungl. Maj:t framlägga ifrågavarande ärende. Då emellertid frågan syntes snarast möjligt böra vinna sin lösning, borde ytterligare erforderliga medel för ändamålet tagas i beräkning vid framställningen till riksdagen i fråga om anslagsbehoven för år 1920.

Såsom förut nämnts föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att i avvaktan på den proposition angående beviljande av ytterligare anslag för anordnande av en örlogsdepå vid Härnösand, Kungl. Maj:t kunde komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål bland de extra reservationsanslagen å femte huvudtiteln för år 1920 beräkna ett belopp av 1,000,000 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Frågan om en örlogsdepå vid Ångermanälvens mynning, skyddad av befästningsanläggningar, har givetvis kommit i annat läge än tillföre till följd av de ur strategisk synpunkt vittgående förändringar med

hänsyn till Sveriges försvar, som utgången av världskriget och därmed sammanhängande förhållanden medfört, särskilt beträffande Östersjön och Bottenhavet.

Vad angår frågan om nyssnämnda befästningar, avsedda att anordnas å Hemsö, har marinförvaltningen, såsom jag haft tillfälle närmare meddela i den uti statsverkspropositionens femte huvudtitel omnämnda hemliga promemorian, jämlikt erhållet uppdrag med skrivelse den 4 januari 1919 överlämnat en i samråd med cheferna för generalstaben, fortifikationen, marininstaben och kustartilleriet verkställd utredning av bland annat detta spörsmål, vilken utredning den 12 februari 1919 remitterats till kommissionen för beredning av frågor om begränsning av de militära utgifterna. Det må även erinras, att Kungl. Maj:t, i syfte att resultatet av ifrågavarande utredning icke skulle föregripas, genom nådigt brev den 18 oktober 1918 vidtagit vissa dispositioner, vilka likaledes finnas närmare angivna i nyssnämnda hemliga promemoria.

I avseende å den föreliggande frågan om anläggningarna vid Gustafsvik bör emellertid bemärkas, att de arbeten, som nu bedrivs därstädes, begränsa sig till dockan med tillhörande kajer, spår och terrassering samt att dessa arbeten redan fortskridit så långt, att det redan ur denna synpunkt ej torde vara riktigt att icke tillgodogöra sig vad som där är nedlagt. Härtill kommer att — oavsett utgången av frågan om Hemsö fästning samt oberoende av huruvida en örlogsdepå med allt vad däri innefattas skall utbyggas vid Ångermanälven — det icke förefinnes något tvivel om att sjöfarten skulle i utomordentligt hög grad gagnas av en stor torrdockas anläggande på Norrlands kust, vilken för närvarande är i avsaknad av en docka, vilken kan upptaga fartyg av tillnärmelsevis den storlek, som Gustafsviksdockan är avsedd att kunna mottaga. Med dockanläggningen kommer sålunda att tillmötesgå ett önskemål, som livligt gjort sig gällande inom kommersiella och sjöfartsidkande kretsar, vid sidan av att givetvis även flottans fartyg kunna få nytta av densamma. Det må även framhållas, att utsikter ej torde saknas att, sedan omförmälda arbeten väl blivit utförda, kunna — såsom i propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag anfördes och av riksdagen lämnades utan erinran — utarrendera anläggningarna, såvida icke kronan själv finner sig böra förvalta dockan och i varje särskilt fall upplåta den till dockning av handelsfartyg. Huru därmed än må bliva, torde emellertid i allt fall med hänsyn till anläggningarnas påräknade användning för kommersiella ändamål avkastning å det nedlagda kapitalet kunna beredas, varför detta alltså icke kan anses hava utgivits för improduktivt ändamål.

Sålunda föreliggande skäl synas mig starkt tala för att de nu pågående arbetena vid Gustafsvik böra fullföljas i den begränsade omfattning, som ovan angivits, och under i ekonomiskt hänseende så välordnade förhållanden som möjligt. För arbetenas bedrivande på ett ekonomiskt sätt är emellertid av vikt att de kunna fortgå utan avbrott, och detta åter förutsätter, att beslut nu fattas om beredande av för ändamålet erforderliga ytterligare medel.

Såsom i det föregående omförmålts, uttalade 1914 års senare riksdag vid beviljande av anslag till Gustafsviks örlogsdepå, att anläggningarna för örlogsdepån, om den skulle på ett tillfredsställande sätt fylla sitt ändamål, syntes böra redan från början omfatta jämväl en mindre verkstadsanläggning. På sätt likaledes förut erinrats, beviljade därefter 1917 års riksdag för år 1918 till verkstadsanläggning jämte flygbåtskjul för ifrågavarande depå ett anslag av 225,000 kronor. Beträffande nämnda verkstad och flygbåtskjul pågår ännu utredning i marinförvaltningen. Med hänsyn till de dryga kostnaderna för bedrivande även i begränsad omfattning av de arbeten, varom nu är fråga, vore det högeligen önskvärt, att kostnaderna för verkstadsanläggningen och flygbåtskjulet måtte kunna hållas inom ramen av för ändamålet redan beviljade medel. Vad beträffar flygbåtskjulet med tillbehör synes det mig för övrigt böra i anslutning till förut omförmälda fråga om befästningarna å Hemsö tagas under förnyad omprövning, huruvida det skall komma till stånd. I avseende å verkstadsanläggningen må nämnas, att det icke torde vara uteslutet, att erforderliga verkstadsanordningar skola kunna åstadkommas genom samarbete med den privata verkstadsindustrien. Kungl. Maj:t torde framdeles få bringa till riksdagens kännedom det resultat, vartill i berörda syfte redan inledda, förberedande underhandlingar må komma att föra.

Vad slutligen beträffar den av marinförvaltningen framlagda, på prisläget hösten 1918 grundade beräkningen av för nu ifrågavarande arbeten ytterligare erforderliga medel, 1,672,000 kronor, samt ämbetsverkets förslag att fördela detta belopp med 1,000,000 kronor på år 1920 och återstående 672,000 kronor på år 1921 har jag ej funnit något att däremot erinra. Därest emellertid materialprisen under år 1919 skulle tendera att falla, torde en förnyad kostnadsberäkning böra verkställas i ändamål att såvitt möjligt nedbringa det belopp, som sålunda skulle av 1920 års riksdag äskas för år 1921.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, utöver det av 1914 års senare riksdag för anläggande av en örlogsdepå vid Härnösand beviljade anslaget av 1,700,000 kronor, för arbetets fullföljande i den omfattning, som härövan angivits, bevilja ytterligare ett reservationsanslag av 1,672,000 kronor och därav på extra stat för år 1920 anvisa ett belopp av 1,000,000 kronor.

Vad departementschefen sålunda hemställt, däruti statsrådets övriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen bifalla; och skulle proposition till riksdagen avlåtas av den lydelse en vid detta protokoll fogad bilaga utvisar.

Ur protokollet:

Tor Ericsson Ärje.
